

HÖGERVINDEN HAR STÄRKT BORGERLIGHETEN

HÖSTENS VAL företer i stort sett samma tendenser som 1-juni valet. Frammarschen för högerpartiet och centerpartiet har fortsatt och trots den korta tiden sedan 1 juni givit en ytterligare röstökning på 40 000 resp. 23 000. Tyvärr har flykten från folkpartiet fortsatt och på de tre månaderna minskat partiets röstetal med över 96 000, medan socialdemokraterna efter vanligheten gjort ett gott kommunalval och sedan våren fått 42 000 nya röster, samtidigt som kommunisterna nominellt sett har en ökning på ca 25 000 — röster som den 1 juni lånades ut till socialdemokraterna. Valet har därigenom lett till en förskjutning av majoriteten från den borgerliga sidan till den »röda». Skillnaden är dock inte stor. I juni hade de socialistiska partierna 49,6 % av valmanskåren, vilken andel nu ökats med något över en enhet till 50,9 %.

Det är i städerna, framför allt de största, som förskjutningarna inträtt denna gång. I Stockholms stad har högerpartiet ökat drygt 11 000 röster sedan den 1 juni medan folkpartiet gått tillbaks med 17 000. Socialdemokraterna har vunnit 9 000 nya

röster och kommunisterna fått 1 000 röster mer än i våras. Räkna man från senaste kommunalval har högerpartiet en ökning på 37 000, varjämte centerpartiet, fått över 7 000 nya röster. Folkpartiet har en förlust på över 50 000 röster, medan nettoökningen för de två socialistiska partierna håller sig kring 6 000. Med en ytterst smal marginal — i röster räknat representerande 0,1 % av valmanskåren — har de borgerliga behållit röstflertalet i Stockholm. De röda har dock fått majoritet i stadsfullmäktige med 51 mot 49.

I Göteborg har högerpartiet ökat nära 17 000 (motsvarande 72%) sedan 1954, varav nära 1/3 sedan den 1 juni. Folkpartiet har förlorat över 16 000. Genom att kommunisterna förlorat ca 4 000 röster utan att socialdemokraterna fått någon nämnvärd ökning har de röda förlorat majoriteten i Göteborg. Trots att skillnaden blott ligger något över 1 000 röster, motsvarande 0,6 % av de röstande, fick de borgerliga även majoriteten i stadsfullmäktige — på en enda högerröst.

Sedan förra kommunalvalet 1954 har högerpartiet tillförts ca 190 000

nya röster. Högst betydande röstökningar har partiet i Stockholms län med nära 19 000 (bortåt 5 000 sedan den 1 juni), Malmö stad med nära 10 000, Malmöhus och Älvsborgs län med 8 000 samt Östergötlands län med ca 7 000. Junisiffrorna har hållits överallt utom i Jönköpings, Skaraborgs, Värmlands och Västerbottens län där obetydliga minskningar kan registreras. I sistnämnda län har dock den procentuella andelen av valmanskåren förbättrats.

Centerpartiet, som sedan 1954 ökat med ca 118 000 röster, har gjort den största framryckningen i Stockholms stad med drygt 7 000. Någon möjlighet att ta mandat där har partiet inte haft. Tvärtom har partiets framträdande i Stockholm inneburit att man spelat över majoriteten i stadsfullmäktige till de socialistiska partierna. Det hade bara behövts att 345 av centerpartiets 1416 röster i en av valkretsarna gått till högerpartiet för att ställningen skulle ha blivit 50-50.

I övrigt har centerpartiet haft god framgång i Stockholms, Malmöhus och Kopparbergs län med ca 7 000 i ökning. Sedan den 1 juni är det endast i Göteborgs stad — där partiet inte ställde upp i junivalet — samt i Stockholms, Jönköpings, Älvsborgs och Kopparbergs län som ökningen överstiger 2 000. Norrland har denna gång inte givit någon som helst förbättring sedan den 1 juni.

Folkpartiet har råkat ut för tillbakagång i varenda valkrets, vare

sig man räknar från 1954 eller från den 1 juni i år. Sedan 1954 har partiet mist mer än 225 000 röster. Inte i något landsting eller någon av de särskilda städerna har partiet lyckats hålla ställningen ens sedan den 1 juni. Sedan dess har folkpartiet förlorat mer än 6 000 röster i Göteborg och i Älvsborgs län och ca 5 000 i Stockholms län och i Malmö stad.

Socialdemokraterna har sedan junivalet förlorat röster — förutom i Örebro län där förlusten är mer nominell eftersom kommunisterna denna gång ställde upp med egen valsedel — i Norrland och detta inte blott på grund av dåligt valdeltagande. Totalt sett har partiet sedan den 1 juni ökat sitt röstetal med ca 42 000. Går man emellertid tillbaka till landstingsvalet 1954, finner man att socialdemokraternas ökning begränsar sig till ca 9 000. Det är egentligen endast i Stockholms stad och Stockholms län som de haft någon reell framgång — ca 19 000 rösters ökning. Eljest är det i huvudsak röstminskning. I Skåne uppgår denna till ca 10 000.

Man bör ha rätt att hoppas, att vi nu haft vårt sista allmänna val under 1950-talet. Det kan då vara av intresse att betrakta utvecklingen under hela detta decennium. Låt oss först konstatera att högerpartiets frammarsch inneburit en förstärkning av borgerligheten, trots folkpartiets tillbakagång under 1958. Sedan 1950 års val har högerpartiet

fått 322 000 nya väljare. Av de andra partierna är det endast det nu såsom centerpartiet betecknade som kunnat redovisa en ökning. Den uppgår till ca 41 000. Folkpartiet har förlorat 228 000 röster sedan 1950. Men det återstår dock för borgerligheten en nettovinst på 135 000 röster. Under samma tid har socialdemokraterna förlorat ca 40 000 och kommunisterna 33 000 röster. Det ligger alltså en betydande överdrift i påståendena från fp-håll att en tillbakagång för detta parti alltid innebär en förstärkning av socialdemokratin.

Delar man upp kommunerna i dels landsbygd, dels landstingsstäder och dels övriga städer — sistnämnda grupp omfattar de sex storstäder som står utanför landsting — finner man att högerpartiets frammarsch fördelar sig med i runt tal 100 000 röster i ökning på var och en av de tre grupperna. Exakta siffror kan inte anges med hänsyn till att poströsterna inte uträknas särskilt för de städer som inte bildar egna landstingsvalkretsar. För landsbygdens del motsvaras högerpartiets röstökning på 100 000 av en minskning för folkpartiet av samma storlek. Centerpartiet har inte fullt kunnat hålla sitt röstetal från 1950. Socialdemokrater och kommunister har förlorat ca 100 000 röster tillsammans. De borgerligas andel av valmanskåren på landsbygden, som 1950 var 49,6 %, hade 1958 stigit till 52,1 %. För högerpartiet har den procentuella andelen stigit från

9,4 till 15,6 och för centerpartiet från 22,7 till 23,9, medan folkpartiets andel sjunkit från 17,4 till 12,6 %.

Inom landstingsstäderna har det sammanlagda antalet röster stigit med drygt 100 000. Där har centerpartiet ökat sitt röstetal från ca 23 000 till 50 000 och socialdemokraterna sitt från 533 000 till 563 000. Folkpartiet har gått tillbaks från 182 000 till 123 000 och kommunisterna från 48 000 till 42 000. Den procentuella andelen i valmanskåren i landstingsstäderna var för högerpartiet 13,6 år 1950 och 21,5 år 1958, för centerpartiet resp. 2,4 och 4,7, för folkpartiet 23,3 och 17,0 samt för de båda röda partierna sammanlagt resp. 60,6 och 56,7. Allt detta gäller alltså utan poströster.

Inom de sex större städerna har det sammanlagda röstetalet ökat med drygt 25 000. Högerpartiets ökning uppgick som nämnts till ca 100 000. Därutöver har centerpartiet ökat med 10 000 och socialdemokraterna med 5 000. Folkpartiet har förlorat drygt 75 000 och kommunisterna drygt 10 000. Den procentuella andelen i dessa städer var för högerpartiet 15,2 mot nu 26,2, för centerpartiet 0,5 mot 1,8, för folkpartiet 29,3 mot 19,6 samt för de socialistiska partierna tillsammans 54,6 mot 50,4.

I hela riket har de borgerliga sedan 1950 ökat sin andel från 46,4 till 49,1 %, inklusive poströsterna.

Högerpartiets frammarsch beror naturligtvis i väsentlig utsträckning

på den politik partiet fört. Människorna börjar mer och mer inse det olämpliga i att staten skall ta hand om mer och mer av våra inkomster för att fördela pengarna igen bland medborgarna, sedan en hel del runnit bort i den statliga förvaltningsapparaten. Man har vidare kunnat konstatera att inflationen är något *normalt* under en socialistisk regim av 1950-talets modell, samtidigt som skatterna bara stiger, så att det snart inte finns någon annan »skatte-reserv» än en allmän omsättnings-skatt. Överhuvudtaget har man väl lite till mans börjat märka, att den långvariga socialdemokratiska maktutövningen haft den vanliga konsekvensen att hos maktutövarna skapa den föreställningen att de ensamma begriper vad som är bäst för människorna.

Högerpartiets politik skulle kunna sammanfattas i något så enkelt som: »Vi vill att människorna skall få mer att säga till om.» Det är bl. a. därför som partiet under hela 1950-talet krävt skattelättnader och motsatt sig skatteskärpningar som regeringen föreslagit. Men det har skett på realistiska grunder — samtida sänkningar av statens utgifter. Det har inte varit en löftespolitik. Det har varit ett försök att visa människorna att statsbidrag till det ena och det andra är något som man själv får betala.

Så försämrade som statsfinanserna är har högerpartiet i år inte ens kunnat ställa i utsikt någon nämnvärd kompensation i form av skatte-

sänkningar. Just därför och därför att dess politiska motståndare kastat sig över partiet med en tidigare knappast skådad frenesi, har detta val haft sitt stora intresse. Det gick nu inte att bromsa högerpartiets framryckning. Det visade sig riktigt att tala öppet och rent språk till väljarna.

Som ett kuriosum — om man så vill — kan i detta sammanhang anföras, att högerpartiet i en del orter, där partiet i stort sett saknat press och där motståndarpressen i hög grad varit på krigsstigen, nått sina allra bästa framgångar sedan 1954, relativt sett. Man kan nämna Göteborg och Västerås med ökning på 72 %, Karlskrona med 75 % och Borlänge med 78 %.

För folkpartiet och inte minst för dess professor Ohlin har detta år inneburit något av en tragik. Partiet försökte draga slutsatser rörande väljarnas önskemål av vad som hände under folkomröstningen och råkade ut för en fatal felbedömning. Partiet saknade vidare ett konkret program för nedskärning av de statliga utgifterna. Visst är folkpartiet alltjämt betydande — 90 000 fler röster än centerpartiet. Men folkpartiet har mycket snabbt fallit tillbaka från att ha varit det ojämförligt största inom oppositionen till en ställning ganska långt efter högerpartiet. Detta måste rent psykologiskt få konsekvenser för folkpartiet som är långt ifrån angenäma — allra helst som detta utan tvekan är det av de demokratiska partierna som har den svagaste organisationen. Det

krävs för ett politiskt parti i motgångens stund mer än någonsin att det finns en stor kader av anhängare som är beredda att göra en personlig insats. Har folkpartiet denna styrka?

Centerpartiet har än en gång lyckats slå mynt av linje 2 och av det förhållandet att bondeförbundet lämnat regeringen. Genom en skicklig och fördomsfri propaganda har man lyckats fånga in inte bara jordbrukare som under koalitionsens dagar gått över till oppositionspartierna utan även en del småföretagare som glömt den politik bondeförbundet fört under 50-talet.

För socialdemokraterna kan valresultatet ingalunda vara så glädjande som de nu basunerar ut, oavsett att de tillfälligtvis fått en svag majoritet inom valmanskåren tillsammans med kommunisterna. Man måste hålla i minnet att socialdemokraterna i år gått till val på ett program som för en mängd människor måste framstå såsom mer tilltalande än något som tidigare utlovats. Att »få» en god inkomst på ålderns dagar måste för de pensionslösa te sig som något av en önskedröm. Läger man därtill att hela fackföreningsrörelsen med dess stora ombudsmannakår slutit upp vid sidan av socialdemokraternas övriga både mångtaliga och skickliga valarbetare, är man snarast förvånad över att partiet inte lyckades bättre. Detta måste vara ett bevis för att många tidigare socialdemokratiskt röstande trots allt börjat inse, att regeringens förmåga att

klara inflation, bostadsbrist och överhuvudtaget sådant som inte kan lösas enbart genom att ge ut skattebetalarnas pengar inte på långt när motsvarar de stora orden.

Vad kommer nu att hända? Ja — regeringen är förmodligen inte tilltalad av att behöva försöka genomföra obligatoriet med kommunisternas och lottens hjälp. Båda dessa är opålitliga medlöpare. Man kan räkna med ivriga försök från ministären Erlander att söka en uppgörelse med något annat parti — folkpartiet eller centerpartiet. Tills vidare är det folkpartiet som pressas. Rena självbevarelsedriften bör emellertid vara så stark att de krafter inom folkpartiet som kunde vara hågade att hjälpa regeringen måste hålla sig stilla. Man kan även förmoda att Dagens Nyheters psykologiska angrepp på folkpartiet och dess ledare manat fram ett starkt motstånd mot varje ytterligare steg till vänster i tilläggs pensionsfrågan. Hr Ohlin har visserligen misslyckats att göra folkpartiet till regeringsparti, men han är dock alltjämt den store mannen inom folkpartiet, och han står säkert inte att köpa.

Dessvärre vågar man inte yttra sig med samma tillförsikt när det gäller centerpartiet. Hr Hedlund är utan tvekan den mest kallhamrade av våra partiledare. Han har också visat sig kunna behärska sin riksdagsgrupp som ingen annan. Mycket talar för att han, om det kommer ett rejält bud från regeringens

sida, blir mannen som på ett eller annat sätt slår följe med socialdemokratin på nytt. En uppgörelse i jordbruksfrågan, några miljoner till statliga lånefonder för företagarreföreningarna och för jordbrukare, en lägre pensionsnivå, uppmjukningar beträffande jordbrukare och andra småföretagare, detta eller liknande kan komma att bilda underlaget för en ny kohandel.

Oavsett hur det går i denna fråga har vi att vänta fortsatt och antagligen förstärkt inflation. En allmän omsättningsskatt är väl inte heller långt borta. Den kommer då att genomföras under ideliga bedyran-

den att det sker för att vidmakthålla den fulla sysselsättningen, för att hejda inflationen och överhuvudtaget för att medborgarna skall få det så bra som möjligt. Naturligtvis också bara såsom ett »provisorium».

Slutligen några ord om första kammarens sammansättning. Om vår senat bibehålles kan man räkna med inte obetydliga förbättringar för högerpartiet under den 4-årsperiod då de nyvalda landstingsmännen och de övriga elektorerna till första kammaren har sina mandat. Följande ändringar förefaller sannolika:

Valkrets	Ny mandatperiod börjar år	H	Cp	Fp	S	K
Kopparbergs län	1960	+ 1			- 1	
Malmöhus län samt Malmö o. Helsingborgs städer	1961	+ 2	- 1		- 1	
Gävleborgs län o. Gävle stad	1961	+ 1/2		- 1/2		
Stockholms stad	1962	+ 3		- 3	- 1	+ 1
Älvsborgs län	1962	+ 1		- 1		
Stockholms län o. Uppsala län	1963	+ 1		- 1		
Västerbottens län o. Norrbottens län	1963	+ 1		- 1	+ 1	- 1
		+ 9 1/2	- 1	- 6 1/2	- 2	-

Härvid har då räknats med borgerlig samverkan i Malmöhus och Västerbotten-Norrbotten. I Gävle-

borg kan lotten komma att avgöra mellan högerpartiet och folkpartiet.